

ISMÉTLÉS

Társulások

- Életközösség (=társulás, biocönózis)
meghatározott szerkezetű, alkotó
populációk között kapcsolatrendszer
- Asszociáció (=növénytársulás, fitocönózis)
- Cönológia (=társulástan)

NÖVÉNYTÁRSULÁSTAN

- növénytársulás=fitocönózis=asszociáció
törvényszerűen ismétlődő, állandó megjelenésű,
faji összetételű és meghatározott környezeti
igényű növényközösség
- növénytársulások elnevezése
1-2 jellemző faj alapján (latin név)
nemzetségnév + *etum* fajnév + *birtokos eset*

Társulás alatti egységek

- szubasszociáció (-etosum)
- facies
- szinuzium

Társulások rendszerezése

- asszociációcsoport (-ion)
- asszociációsorozat/rend (-etalia)
- asszociációosztály (-etea)
- divízió (-ea)

Biocönózisok változása

1. ciklikus változások

- aszpektusok
évszakos változás – pl. koratavaszi aszpektus
- fluktuáció
klimatikus környezeti tényezők okozzák

2. irányult változások

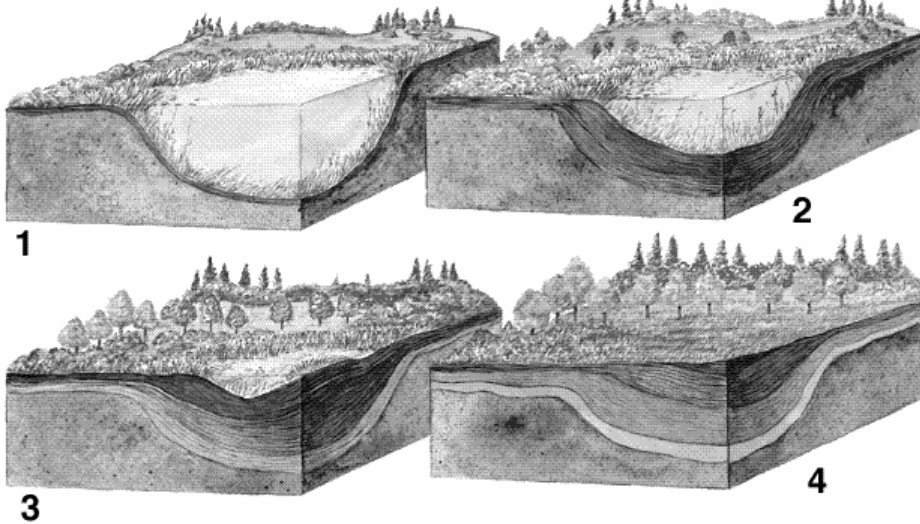
megváltozik az összetétel

- szukcesszió
- degradáció

Feltöltődési szukcesszió

organogén (pangóvízes) sorozat társulásai

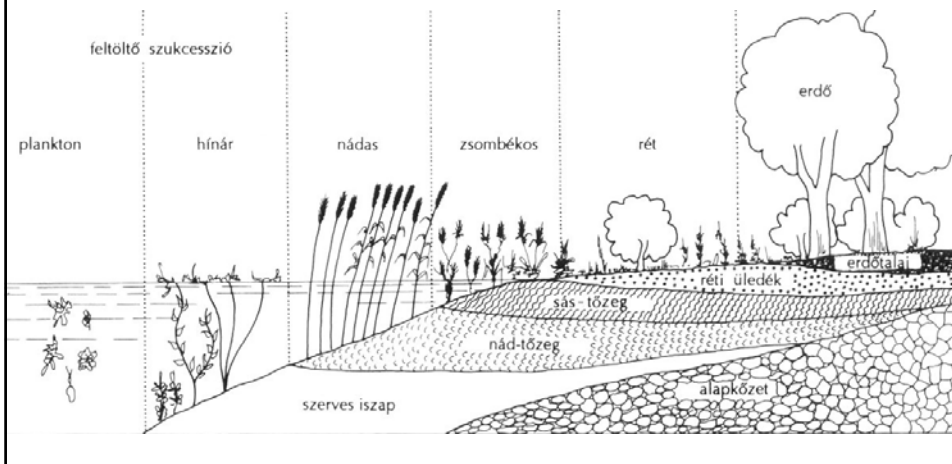
lebegő hínárok, gyökerező hínárok, nádas, magassás társulások,
láp- és mocsárrétek, fűzbokor ligetek, fűz-nyár ligeterdő

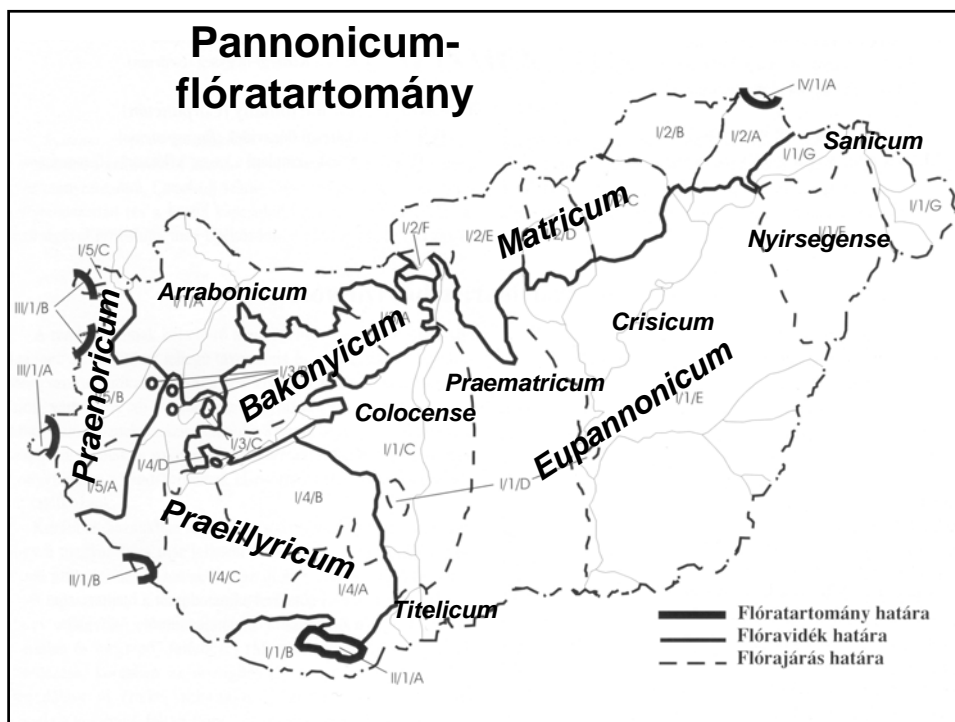

Feltöltődési szukcessziósorok

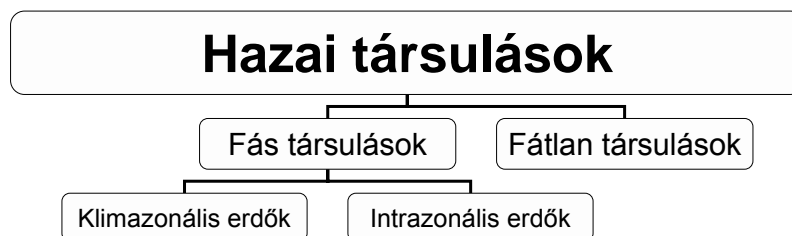
mineralogén (frissvízes) sorozat

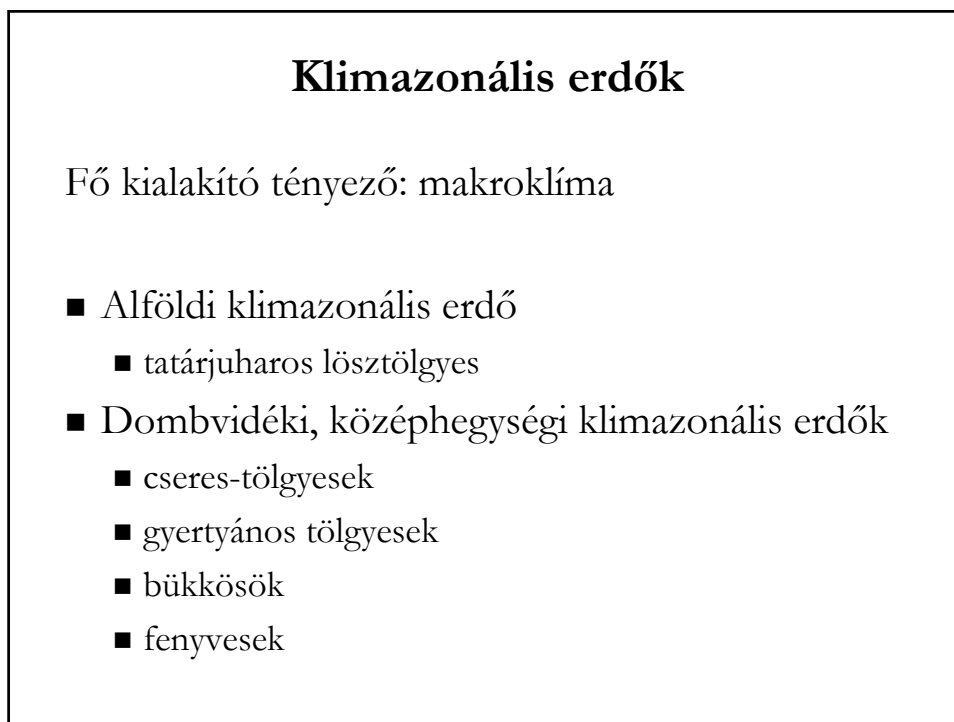
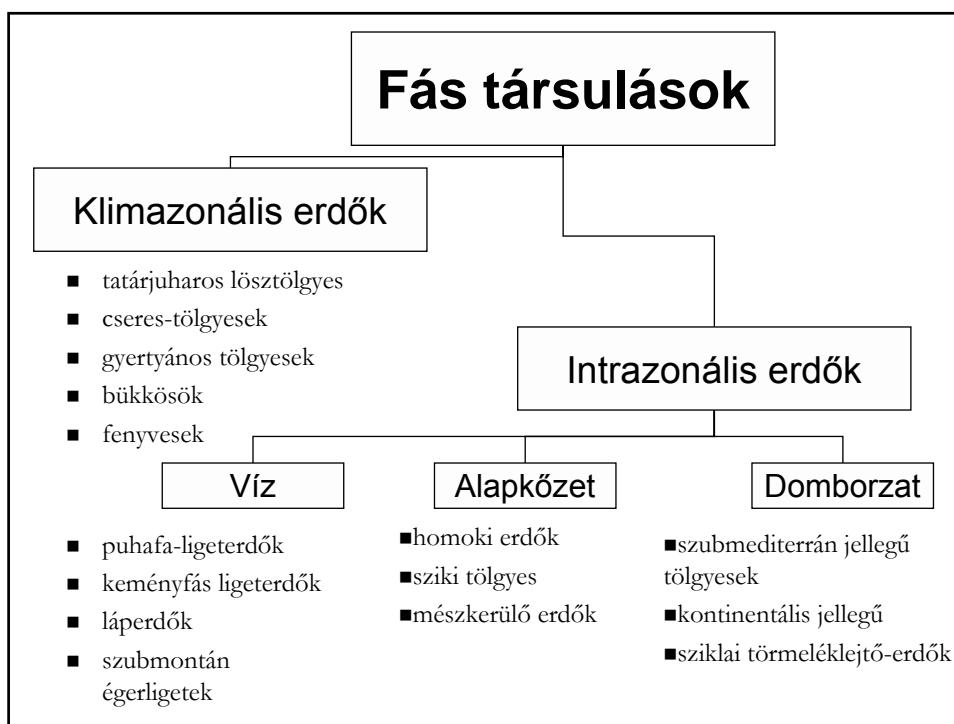
iszaptársulások,
fűzbokor ligetek, fűz-nyár ligeterdők,
tölgy-kőris-szil ligeterdők, gyöngyvirágos tölgyes

Magyarország legfontosabb növénytársulásai

Tatárjuharos lösztölgyes

Aceri tatarico-Quercetum

- lösz-erdőssztyepp erdője (140-250m)
- eredetileg: 9%-a, ma: 0,07%-a hazánkknak
- Elterjedés: Alföld, Kisalföld
- Talajtípus: csernozjom barnaerdőtalaj

Növényzet:

L1: kocsányos, kocsánytalan, cser, molyhos tölgy

L2: tatárjuhar, mezei szil, mezei juhar

Cs: törpe mandula, b. & cs. kecskerágó, e. galagonya, kökény ...

Gy: macskahere, magas gyöngyperje, tarka nőszirm ...

erdei gyömbérgyökér, nagyzerjófű, k. méreggyilok,
hólyagos habszegfű, erdei tisztessű,

Cseres tölgyesek

Quercetum petraeae-cerris

- középhegységekben, dombvidéken (250-450m)
- eredetileg: 19,5%-a, ma: 2,5%-a hazánkknak
- Elterjedés: országszerte
- Talajtípus: enyhén savanyú, agyagbemosódásos barna erdőtalaj

Növényzet:

L1: kocsánytalan és csertölgy

Cs: e. galagonya, fagyal, kányabangita, varjútövis, v. som, b. & cs.
kecskerágó, mezei juhar

Gy: fűfélék, sásfélék, pillangósvirágúak

sátoros margitvirág, baracklevelű harangvirág, bársonyos tüdőfű,
erdei szamóca ...

Gyertyános-tölgyesek

- középhegységekben, dombvidéken (400-600m)
- eredetileg: 10,5%-a, ma: 2,4%-a hazánkknak
- leggyakoribb: gyertyános-kocsánytalan tölgyes
(*Quercus petraea*-*Carpetum*)
- Talajtípus: barna erdőtalaj

Növényzet:

L1: kocsánytalan tölgy (bükk, csertölgy)

L2: gyertyán, vadcserezsnye

Cs: e. galagonya, fagyal, v. som, b. & cs. kecskerágó, hólyagfa

Gy: Tavaszi aszpektus: odvas keltike, bogláros szellőrózsa, hóvirág, medvehagyma

Bükkösök

- hegységekben (600m-)
- 800 m alatt szubmontán bükkös, felett montán
- eredetileg: 4%-a, ma: 1,25%-a hazánkknak
- Talajtípus: barna erdőtalaj

Növényzet:

L1: bükk (magas kőris, gyertyán, kocsánytalan tölgy)

L2: tatárjuhar, mezei szil, mezei juhar

Cs: fejletlen

Gy: szagos müge, madársóska

montán: kárpáti sisakvirág, békabogyó, pávafarkú salamonpecsét

szubmontán: kapotnyak, hagymás fogasír, olocsány csillaghúr

Fenyvesek

- Ny-Dunántúl hegységeiben
- Fenyőfő: homoki erdeifenyves
- Szentgál: tiszafás
- mesterséges fenyvesítés
- savanyússág jelzőfajok:
körtikék, fekete áfonya, kereklevelű galaj, havasi éger

sok moha, zuzmó, gomba

Fűzligetek, puhafa-ligeterdők

- évente többször vízborítás
- bokorfüzes társulás** (*Salicetum triandrae*)
fűz fajok (kenderf., csigolyaf., mandulalevelű f., törékeny f.)
- fűz-nyár ligeterdő** (*Salicetum albae-fragilis*)
fehér és törékeny fűz, fekete nyár, éger,
kúszó és liánnövények:
erdei iszalag, hamvas szeder, felfutó komló, ligeti szőlő
- Művelés: nemesnyárasok

Tölgy-kőris-szil ligeterdők, keményfás-ligeterdők

- eredetileg: 19%-a, ma: kevesebb mint 1%-a hazánkknak
- 80-90%-os záródás, fejlett cserjeszint

tölgy-kőris-szil ligeterdő (Querco-Ulmetum)

L1: kocsányos t., magyar kőris, vénicszil (gyertyán, hegyi juhar)

Cs: tatárjuhar, v. som, kányabangita, k. galagonya

Gy: sóska, szeder, óriás csenkesz, sásfélék

Tavaszi: salátaboglárka, hóvirág, odvas keltike, nyári tőzike

Láperdők

- év nagy részében oxigénszegény víz

égeres láperdő (Dryopteridi-Alnetum)

L: éger, magyar kőris, nyír

Cs: kutyabenge

Gy: sások (nyulánk, mocsári, villás),

sárga nőszirm,

páfrányok (tőzegpáfrány, szálkás p.)

Szubmontán égerligetek

Alneaetum glutinosae-incanae

- Középhegységek és Dunántúl völgyeinek, hűvös patakjainak völgyében
- magaskórós növényzet: vörös acsalapu, magas aranyvessző, podagrafű, erdei és óriás zsurló,
- hölgypárfrány, struccpárfrány,
- hegyi gólyahír, veselke, sások

Homoki erdők

- homoki alapkőzet (2-0,02 mm szemcse nagyság)

nyílt homoki tölgyes (*Festuco-Quercetum*)

domináns faj: kocsánytalan tölgy (+ fehér nyár v. ezüsthárs)

e. és k. galagonya, cs. kecskerágó, mogyoró, fagyal, kökény

zárt homoki tölgyes (*Convallario-Quercetum*) zt

L: kocsányos tölgy

Cs: fagyal, vadkörte, v. som, tatárjuhar

Gy: gyöngyvirág, széleslevelű salamonpecsét, erdei tiszefű, ligeti perje, saspárfrány, hölgypárfrány, erdei pajzsika

Sziki tölgyes

Mészkerülő erdők

- $\text{pH}=3-4$ (szilikát, kavics, homokkövek)

mészkerülő tölgyes (*Genisto tinctoriae-Quercetum petraeae*)

kocsánytalan tölgy; madárberkenye

baracklevelű harangvirág, fekete áfonya

rekettyés m. t. (*Genisto pilosae - Quercetum petraeae*)

kocsánytalan tölgy; selymes rekettye

varjúhályak, csarab, erdei nádtippan, fehér perjeszittyó

mészkerülő bükkös (*Deschampsio - Fagetum*)

bükk, kocsánytalan tölgy, nyír, rezgő nyár

f. és v. áfonya, korpafüvek, erdei sédbúza

Elsődlegesen domborzat által befolyásolt erdők

- Szubmediterrán jellegű tölgyesek
  - Cserszömörccés molyhos tölgy bokorerdő
  - Mészkedvelő tölgyes
  - Elegyes karszterdő
- Kontinentális jellegű tölgyesek
  - Sajmeggyes molyhos-tölgyes bokorerdő
  - Melegkedvelő tölgyes
- Sziklai és törmelékerdők
  - Hársas-kőrises sziklaerdő
  - Szurdokerdő
  - Sziklai bükkös

Szubmediterrán jellegű tölgyesek

- Cserszömörccés molyhos tölgy bokorerdő
(Cotino-Quercetum pubescentis)

- Mészkedvelő tölgyes
(Orno-Quercetum pubescenti-cerris)

- Elegyes karszterdő
(Fago-Ornetum)

Kontinentális jellegű tölgyesek

- Sajmeggyes molyhos-tölgyes bokorerdő
(Ceraso-Quercetum pubescentis)

- Melegkedvelő tölgyes
(Corno-Quercetum pubescenti-petraeae)

Sziklai és törmelékerdők

- Hársas-kórises sziklaerdő
(Tilio - Fraxinetum excelsioris)

- Szurdokerdők
mészkövön (Phyllitidi - Aceretum)

- Sziklai bükkös
(Seslerio - Fagetum)

Fátlan társulások

- löszgyepek
- homoki gyeppek
- szikések
- sziklagyeppek
- lejtősztyepprétek
- vízi növényzet
- nádasok
- magassásosok
- mocsárrétek
- láprétek
- magaskórósok
- lápok
- csarabosok
- hegyi kaszálórétek
- gyomtársulások

Löszpusztarét

(Salvio - Festucetum rupicolae)

- ország területének legalább 7,5%-át borították
- domináns faj: pusztai csenkesz (*Festuca rupicola*)
+ deres tarackbúza, kunkorgó árvalányhaj
buglyos zanót, magyar kutyatej, ligeti zsálya,
hengeresfészű peremisz
- ritkaságok: pamacslaboda, tátorján, bókoló zsálya
erdélyi hérics, kései pitypang, vetővirág

Homoki gyepek

- elsősorban a Duna-Tisza közén, a Kisalföldön, a Nyírségben, valamint Belső-Somogyban
- **mészkedvelő egyéves gyepek** (*Brometum tectorum*)
- **vadrozspionír-gyepek** (*Brometum secaletosum*)
- **meszes talajú homokpuszta** (*Festucetum vaginatae*)
- **mészkerülő homokpuszta** (*Festuco vaginatae-Corynephoretum*)

Szikesek

- Kialakulásuknak edafikus feltételei vannak.
- Eredetileg az Alföld időszakosan túlnedvesedő területein a jégkor utáni mogyorókorban alakultak ki.
- A XVIII-XIX. sz-i vízrendezések és erdőirtások hatásaként nagy területekre terjedtek ki.
- Jellemző rájuk a nagyfokú mozaikosság.
- Az egyes társulások megjelenését a mikro-domborzat, a talajvízszint, a felszíni vízborítás dinamikája és a talajoldat sókoncentrációja határozza meg.
- A kedvezőtlen talajadottságokat, kedvezőtlen víz-, levegő- és hőforgalmi viszonyok: ún. sós-sivatagi, ill. félsivatagi növények
- Növények gyökerének nedvszívó képessége nagy, a felszínen való szétterülők, az erős gyökérszövet vagy a pozsgás termet. A növények élettartama rövid, nem terjed ki a teljes vegetációs periódusra.

Szikesek

- **Száraz szikesek**
  - szikes pusztarét (Achilleo-Festucetum pseudovinae)
  - ürmös szikes pusztarét (Artemisio-Festucetum pseudovinae)
  - vakszikknövényzet (Camphorosmetum annuae)
- **Nedves szikesek**
  - szikkfok növényzet (Puccinellietum limnosae)
  - ecsetpázsitos sziki rétek (Agrosti-Alopecuretum pratensis)
  - csetkákás sziki rét (Agrosti-Eleochari-Alopecuretum geniculati)
- **Szikes mocsarak, magassások és nádasok, szikes tavak**

Lejtősztyeprétek

- Szilikát
- Mészkö
- Dolomit

Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer

- monitorozás = rendszeres időközönként ismételt szabványos módszerekkel történő megfigyelés
- biodiverzitás-monitorozás = kiválasztott élőlények, életközösségek bizonyos sajátosságainak hosszú időn keresztül való nyomon követése

Ideális indikátorfajok tulajdonságai

- egyértelmű taxonómiai státus
- jól ismert életmenet tulajdonságok, tűrőképesség
- jól ismert válaszok a környezetre
- széles elterjedés
- korlátozott mozgékonyság
- kis genetikai és ökológia variabilitás
- specialista
- könnyen megtalálható, mérhető
- jelenítsen meg más értéket

Nemzeti Biodiverzitás- monitorozó Rendszer

Szemponatok

- védett, veszélyeztetett természeti értékek állapotának nyomon követése,
- Magyarország élővilágának, életközösségeinek általános állapotát jelző elemek megfigyelése,
- valamilyen emberi tevékenység vagy környezeti tényező közvetlen vagy közvetett hatásának vizsgálata

A NBmR projektjei

- I. Védett és veszélyeztetett fajok megfigyelése**
- II. Felszíni vizek és vizes területek életközösségei**
  - II/a. Folyókák és tavak élővilága (ÁNÉR besorolás U8, U9)*
  - II/b. Vizes élőhelyek (ÁNÉR besorolás A, B, C, D)*
- III. Magyarország élőhelyei**
- IV. Invázió fajok**
- V. Erdőrezervátumok - kezelt lomboserdők (ÁNÉR K, L és M)**
- VI. Kis-Balaton II. ütem élővilága**
- VII. Szigetköz**
- VIII. Szikes élőhelyek (ÁNÉR besorolás F és M)**
- IX. Száraz gyepek (ÁNÉR besorolás G és H)**
- X. Hegyi rétek (ÁNÉR besorolás E)**
- XI. Községi jelentőségű fajok és élőhelyek monitorozása**

Tanulmánykötetek

- I. Informatikai alapozás
- II. Magyarországi élőhelyek leírása és osztályozása
- III. Növénytársulások
- IV. Növényfajok
- V. Rákok, szitakötők, egyenesszárnyúak
- VI. Bogarak
- VII. Lepkék
- VIII. Kétéltűek és hüllők
- IX. Madarak
- X. Emlősök és a genetikai sokféleség
- XI. Élőhely térképezés

Általános élőhely-osztályozás Á-NÉR

- Viszonylag kevés, tág kategória (116)
- Cönológiai ismeretek nélkül végezhető
- Nem hierarchikus rendszer –több kulcsos megközelítés
- Többféle szempont
- Lépték: 1:10 000-1:25 000

Élőhelyterképezés

